

POSOLSTVO z 1. pracovného stretnutia

„AKČNÝ PLÁN INTEGROVANÉHO ROZVOJA SPIŠA A ŠARIŠA“

Dňa 18. marca 2015 sa v Levoči stretli zástupcovia 36 samospráv zo Spiša a Šariša. Hostiteľom bol primátor mesta Levoča PaedR. Milan Majerský v spolupráci so starostkou obce Tichý Potok Mgr. Ľubicou Džugánovou. Témou stretnutia bola naneivš aktuálna otázka integrovaného rozvoja našej časti Slovenska v povodiach riek Poprad, Hornád a Torysa, ktorá

Za desať rokov od nášho vstupu do EÚ, v období neopakovateľného rastu ekonomiky, počet uchádzačov o zamestnanie (UoZ) v PSK ešte stúpol. Zo 73,1 na 78,5 tisíc. Z toho je viac ako 29 tisíc UoZ so základným a nižším vzdelaním a viac ako 20 tisíc s dobou evidencie dlhšou ako 48 mesiacov. Je krajne nepravdepodobné, že týchto ľudí zamestnajú zahraniční investori.

Dôvod je prostý a smutný. Oprávnené sa tešíme automobilovému priemyslu, ktorý tu budujú zahraniční investori. My sme však zanedbali skupinu ekonomických činností, založených na zhodnocovaní potenciálu vlastného územia. V súčte zamestnaných v pôdohospodárstve, naň naviazanom spracovateľskom priemysle, reštauračných a ubytovacích službách sme spomedzi krajín regiónu najhorší. Oproti Česku sa sami oberáme o viac ako 140 tisíc pracovných miest. Priležitosťou pre ľudí na vidieku je práve zhodnocovanie prírodného a kultúrneho dedičstva.

Možností je veľa. Len rozvojové stratégie musíme začať zostavovať inak. Nie formálne, iba pre získanie eurofondov. Ani nie ako inšitní tvorcovia. Musíme nájsť a riešiť skutočné príčiny problémov. Spísanie názorov ľudí a polopravdy z nedotiahnutých analýz nestačia. Aj z porovnania so susedmi vidno, že sa to dá robiť oveľa lepšie. Miera nezamestnanosti je v Česku 5,7 %, Maďarsku 7,3 %. U nás 12,9 %. Stačí sa rozhodnúť. My poradíme, ako na to.

Ing. Ladislav Vozárik,
ekonomický analytik

Hodnota vody z roka na rok rastie a ekonomická prosperita, sociálna súdržnosť, environmentálna bezpečnosť a konkurencie schopnosť miest a obcí bude už v blízkej budúcnosti závisieť od dostatku vody pre ľudí, potraviny, prírodu i zdravý klímu. Vychádzajúc z miery nezamestnanosti a kvalite uchádzačov o zamestnanie je úplne nereálne, že sociálny zmier na Šariši a Spiši zachráni akýkoľvek druh priemyslu, či zahraničný investor. Šancou je posilňovať tvorbu pracovných príležitostí pri obnove poškodenej krajiny a vo valorizácii prírodných zdrojov priamo ľuďmi, ktorí v krajine žijú.

Len jedným projektom – revitalizáciou poškodenej krajiny v povodí troch riek (Poprad, Hornád, Torysa), kde žije viac ako 600 tisíc obyvateľov v 338 komunitách, je možné vytvoriť na 5 rokov zamestnať viac ako 6 tisíc pracovných príležitostí pre ľudí, ktorí si nevedia nájsť uplatnenie na trhu práce. Práca 6 tisíc ľudí v území jednej desatiny Slovenska v priebehu piatich rokov dokáže zvýšiť výdatnosť vodných zdrojov o viac ako 15 tisíc litrov za sekundu, zmierniť riziká povodní i živelných pohrôm v regióne, zatraktívniť územie, podporiť konkurencieschopnosť i rozvoj lokálnej ekonomiky za tie isté finančné zdroje, ktoré sa plánujú z verejných zdrojov vytvoriť vodný zdroj na Tichom Potoku o výdatnosti 700 litrov sekundových (332 mil. eur).

Preto na úrovni obcí zo Spiša a Šariša odporúčame zhodnotiť vodný potenciál svojich katastrov a vytvoriť spoločnú iniciatívu miest a obcí v siedmych okresoch (Prešov, Sabinov, Stará Ľubovňa, Kežmarok, Poprad, Levoča, Spišská Nová Ves a Gelnica) pre obnovu poškodenej krajiny, aby tento región sa stal trvalo udržateľným, prosperujúcim a dával ľuďom v regióne prácu a zároveň naplňoval ich osobné i profesionálne túžby. Valorizovať a trvalo využívať i obnovovať prírodné zdroje pre zdravý štýl života je možné zhodnocovaním dažďovej vody, ktorá z územia odtieká bez úžitku a navyše ohrozuje komunity povodňami, či inými formami živelných pohrôm.

Preto odporúčame každej obci/mestu zvážiť zhodnotenie vodného potenciálu vlastného katastra. Na základe toho sa orientovať ochranu vôd v území, ktorá zmierni povodňové riziká, riziká zo sucha i klimatickej zmeny a zároveň zvýšiť konkurencieschopnosť územia i rozvoj lokálnej ekonomiky. Pospájané úžitky lokálnych iniciatív miest a obcí pri obnove poškodenej krajiny vytvoria unikátny synergický efekt zatraktívnenia celého regiónu v spoločnú budúcnosť, v ktorom sa nie len oplatí žiť, ale ho aj často navštevovať. Práve obnova poškodených ekosystémov na Spiši a Šariši nebyvalým spôsobom pritiahne záujem spoznať tento kút aj tými, ktorí v ňom nežijú. Odhaduje sa, že odštartovanie obnovy poškodenej krajiny dokáže mobilizovať a synergicky pospájať ďalšie efekty, ktoré dokážu vygenerovať ďalších niekoľko tisíc pracovných príležitostí

Preto odporúčame premietnuť mestám a obciam do vlastných územných plánov i do regionálneho rozvojového programu celého Prešovského samosprávneho kraja princípy valorizácie poškodenej krajiny prostredníctvom vody tak, aby ani jeden liter dažďovej vody neodtekal z katastra bez jeho úžitku.

Ing. Michal Kravčík, CSc., predseda MVO Ľudia a voda

Výsledky štyridsiatich rokov výskumu vplyvu ľudskej činnosti na kvalitu pôdy jednoznačne dokazujú, že sme robili a stále robíme veľa chýb. V poľnohospodárstve, lesníctve a hlavne priemysle sa ochrana pôdy často dostala na vedľajšiu koľaj. Dôsledky sa vo viacerých oblastiach Slovenska negatívne prejavili na zdravotnom stave obyvateľov. Len o tom nevedeli, pretože pred verejnosťou sa to vždy tajilo.

Pôda je najväčším bohatstvom každého štátu. Jej výmera je daná a rozširovanie nemožné. Pôda živí všetky organizmy, a tak sa musí obrábať, využívať a chrániť tak, aby sa v nej zachytilo čo najviac vody. Pôda je najprv prírodný zdroj a patrí tým, ktorí v krajine žijú. **“Nedovoľme akúkoľvek jej devastáciu, lebo spolu s vodou a ovzduším sú základom života.”**

Prof. Ondrej Hronec, DrSc. Prešovská univerzita, Prešov

Všetku energiu, ktorú máme na zemi je zo Slnka. Na to, aby sme ju vedeli vo svojom prostredí zachytiť potrebujeme vodu. Bez vody totiž nebude fotosyntéza a bez fotosyntézy nebude biomasa. Viac vody v krajine, znamená viac fotosyntézy i samozrejme aj viac biomasy. V kilograme sušiny biomasy sa nachádza 0,4 kg toho uhlíka, ktorý údajne nám spôsobuje klimatickú zmenu. Ak je to tak, potrebujeme v krajine mať viac vody, aby bolo viac fotosyntézy a teda aj biomasy a viac uloženého uhlíka v biomase i v pôde. Aby sme neboli ohrození energetickou krízou, či už kvôli politickej i bezpečnostnej kríze, potrebujeme mať nezávislé energetické zdroje na lokálnej úrovni, aby sme vedeli zhodnocovať svoje prírodné zdroje. Tie však môžeme zhodnocovať ak budeme vytvárať podmienky pre permanentný proces obnovy.

Permanentná obnova obnoviteľných zdrojov energie v krajine je zaručená v krajine, z ktorej sa voda nestráca. Žiaľ prax je taká, že často na vodu myslíme až vtedy, keď sa skrajiny stratila a vyschnutá krajina prestáva rodiť biomasu. Preto je dobré pri strategickom rozhodovaní o využívaní biomasy myslieť na vodu. Produkcia biomasy sa trvalo udržateľne dosiahne, ak v štruktúrach krajiny je dostatok vody. Preto pri akýchkoľvek úvahách aj v regióne Spiša a Šariša, ktorý je postihovaný povodňami i živelnými pohromami je dobrí riešiť ochranu pred živelnými pohromami s produkciou obnoviteľného zdroje energie, teda biomasu a následne ju využívať.

V regióne Spiša i Šariša je ohromný potenciál produkcie biomasy. Ak si uvedomíme, že v 338 obciach žije viac ako 600 tisíc ľudí, ktorí ročne spotrebujú plyn za viac ako 200 mil. eur, potom je úplne reálne rozvíjať podnikateľské plány využívania obnoviteľných energetických zdrojov na princípe spaľovania biomasy i ich permanentnej obnovy. Takýto koncept má veľkú perspektívu. Tak z hľadiska energetickej bezpečnosti Slovenska, ako aj ekonomickej prosperity vidieckych regiónov a takýto projekt musí dostať podporu zo Slovenska i z Európskej únie za podmienky, že regionálni lídri okolo Levočských vrchov dokážu spolupracovať na spoločnej vízii. Príbeh Biomasy z Kysuckého Lieskovca potvrdzuje, že sa to vo vidieckej krajine dá, ak je vôľa.

RNDr. Ladislav Židek, Generálny riaditeľ Biomasy,
združenie právnických osôb

Pre predstaviteľov samospráv odporúčam prijať VZN s motivačnými nástrojmi:

- ✓ výstavby vegetačných striech v sklone za účelom zníženia povrchového odtoku, lepšej termoizolácie interiéru, ochrany pred UV žiarením a predĺženia životnosti strešného pláštka, obmedzenia prehrievania vzduchu v obci a meste;
- ✓ zachytávať a využívať dažďovú vodu v intraviláne zo zastrešených a spevnených plôch s cieľom nahradiť časť používanej pitnej vody dažďovou vodou z podzemných alebo nadzemných zásobníkov pre polievanie zelene, umývanie podláh a motorových vozidiel, chladenie, pranie a pod.

Všetkým aktérom v území odporúčam uplatniť ďalšie riešenia. Dažďovú vodu zachytávať v zasakovacích zariadeniach v súlade s miestnymi podmienkami.

Znižovať odnos pôdy, živín a dažďovej vody z poškodených lesopoľnohospodárskych pozemkov vytváraním vodozádržných prvkov, obnovením medzí, prieloh, zasakovacích pásov a priekop, výsadbou alejí a vetrolamov. Využiť pozemkové úpravy, poľnohospodárske a lesné meliorácie, na obnovu poškodenej krajiny.

Podporiť kooperáciu medzi obcami, vlastníkami a správcami lesopoľnohospodárskej pôdy, integráciu aj valorizáciu vonkajšej krajiny prostredníctvom vody (rybníky, vodné farmy, rekreačné oddychové vodné zóny s kapitalizáciou prírodných zdrojov na miestnej úrovni. Cieľom je synergický zefektívňovať využívanie prírodných zdrojov s rozvojom lokálnej ekonomiky a vytváranie pracovných príležitostí.

Prostredníctvom poslancov NRSR vyvíjať úsilie v záujme zmeny legislatívy, aby sa pôda neznámych vlastníkov a neodovzdané lesy previedli do užívania obci.

Podporiť osídľovanie lazov a samôt sprístupňovaním územia vo vyššej nadmorskej výške a odľahlejších častiach katastrov, budovanie rybníkov a fariem, ako súčasť zelenej infraštruktúry, podporujúcej rozvoj cestovného ruchu i turistických cyklotrás.

V obecných, mestských, cirkevných lesoch, urbáriátoch a pozemkových spoločenstvách podporovať obnovenie systematickej starostlivosti o lesné cesty, objekty zahrádzania bystrín (prahy, stupne, prehrádzky) a vodné nádrže. Zapracovanie staronových úloh do 10 ročného plánu starostlivosti o les.

Ing. Miroslav Hříb, PhD., Konateľ, VodaLes s.r.o.

Pre zabezpečenie ochrany pred povodňami, skvalitnenie životného prostredia a zvýšenie hospodárskeho využitia danosti krajiny navrhujem v povodí Popradu, Torysy aj Hornádu vykonať nasledujúce aktivity:

- ✓ Zaevidovať existujúce pramene, studničky, potoky, potôčky i vlásočnice. Ich výdatnosť a prietok v bežných podmienkach i pri silných zrážkach.
- ✓ Zmapovať okolité terény a vytipovať najvhodnejšie priestory na budovanie vodných plôch. Pre hydinu a zemné rybníky na chov kaporovitých rýb aj s určením najvhodnejších druhov (lieň, kapor, amur atď.). Nad nimi chovné liahne v budovách. Vedľa nich chovné rybníky na chov pôvodných lososových rýb ako pstruh, lipeň a pod.
- ✓ Nad tým v prítokoch z lesa a hôr vybudovať zariadenia (stupne, kaskády, hrádzky atď.) na zmiernenie prívalov vody z rôznych materiálov podľa miestnych podmienok (drevo, kameň, betón a pod.). Ich kapacitu dimenzovať na 50 až 100-ročnú vodu. Okrem zmiernenia extrémnych prívalových vôd by takéto systavy slúžili aj pre zadržiavanie vody s dlhším časovým horizontom. Tú by následne pomocou vhodných systémov otvorov a priepustov postupne prepúšťali, a tak zabezpečovali viac vody v tokoch počas období s nedostatkom zrážok.

Pavol Švec, hospodár M0 SRZ Orlov

Zákony platia pre každého. O vode, pôde, lesoch... No dodržiujú sa? Myslím si, že tlačiť na pílu je potrebné hore, nie dole. PHSR a stratégie sa robia iba formálne. Pokiaľ by to boli záväzné dokumenty zdola až nahor, tak niet čo riešiť. Dobré spravená stratégia je polovica úspechu. Riadiť by to mal štát. Téma si zasluhuje odbornosť, komplexnosť aj súčinnosť zložiek. To je integrovaný systém a integrovaná stratégia. Ak to nebude v tomto dokumente, tak to je o ničom. Kompetencií už majú obce dosť, je potrebné tlačiť na štát. Iniciatíva, čo robíme, je dobrá, len sa podľa mňa minie účinku.

Za chvíľu je ZMOS Slovenska. Je potrebné tam vystúpiť a dať návrh na riešenie, nech je to v uznesení. Máme orgány ZMOS-u, jednotlivé komisie. Parlament detto. Pýtam sa, na čo sú? Ako sme pripravení na nové programovacie obdobie? Ani v starom sme nevyčerpali finančné prostriedky. Spoliehame sa len na eurofondy, a pritom veľa vecí sa dá riešiť normálnym sedliackym rozumom a bez veľa peňazí. Zo štátu sa vytratil systém, a to je zlé. Je to problém, ale ako ho riešiť, to skutočne bude ťažké.

Ondrej Hovančík, starosta obce Dúbrava

Tri rieky – Jedna budúcnosť,

Memorandum miest a obcí regiónov Spiš a Šariš

- ✓ Zástupcovia miest a obcí regiónov Spiš a Šariš sa na 1. pracovnom stretnutí, konanom v Levoči dňa 18. marca 2015, zhodli na iniciatíve so zámerom spoločne postupovať pri realizácii svojich (vybraných) rozvojových aktivít s názvom „Tri rieky – Jedna budúcnosť“. Ako výraz spoločnej vôle naplniť uvedený zámer zostavili a podpísali toto memorandum.
- ✓ Účelom spoločného postupu je zefektívniť a skvalitniť procesy plánovania a realizácie programov a projektov v oblasti sociálneho a hospodárskeho rozvoja. Cieľom je dosiahnuť rýchlejší a udržateľný komplexný (všestranný) rozvoj našich miest, obcí a regiónov. Základnými faktormi naplňovania daných cieľov budú dosiahnutie vyššej miery využívania vlastného potenciálu a synergických efektov spoločného postupu. Základným nástrojom bude využívanie nových postupov pri realizácii predmetných aktivít.
- ✓ Predmetnými aktivitami spoločného postupu budú plánovanie, získavanie zdrojov, koordinácia a realizácia programov a projektov.
- ✓ Na základe dohody signatári memoranda poverujú MVO Ľudia a voda vypracovaním návrhu postupu pre materiálne, organizačné a finančné zabezpečenie pre naplnenie účelu a cieľov zámeru.
- ✓ Uvedený postup bude predmetom jednanja na 2. pracovnom stretnutí zástupcov miest a obcí Spiša a Šariša v máji 2015. Výstupom tohto stretnutia bude rozhodnutie zástupcov jednotlivých miest a obcí o prístupí k iniciatíve „Tri rieky - Jedna budúcnosť“.

V Levoči, 18. mája 2015

Podpísali: **Mestá** Levoča, Poprad, Prešov, Stará Ľubovňa, **obce** Tichý Potok, Krivany, Nižné Repaše, Vyšné Repaše, Olšavica, Gánovce, Tvarožná, Čurč, Šarišské Jastrabie, Jakubany, Pečovská Nová Ves, Brutovce, Dúbrava, Torysa, Bajerovce, Hôrka, Vít'az, Torysky

Kontakt: MVO Ľudia a voda, Čermel'ská cesta 24, 040 01 Košice, e-mail: ľudiaavoda@ľudiaavoda.sk, www.ľudiaavoda.sk,
tel: +421 55 633 77 16 tel: **Kontaktná osoba** Ing. Danka Kravčíková, Mobil: 0908 322 135, danka.kravcikova@gmail.com